

Služba lektora ve všeobecném zákonodárství latinské církve

Anna Słowikowska

Když Ježíš Kristus ustanovil církev jako božsko-lidskou instituci, svěřil jí poslání doprovázet všechny lidi ke spáse. Toto poslání církev realizuje prostřednictvím tří úkolů: posvěcováním, učením a vedením Božího lidu. Zakladatel však církvi neurčil pouze obecné poslání, byť konkretizované v těchto třech úkolech; vybavil ji subjekty, díky nimž bylo, je a bude fakticky uskutečňováno poslání církve. Evangelijní příkaz „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky [...]“ (Mt 28,19), pronesený vůči apoštolům o zmrtvýchvstání, nesměřoval pouze vůči nim. K podstatě církve náleží i její viditelná stránka a kontinuita v čase, nepřerušená existence od Kristovy doby do současnosti.¹ Proto je tento příkaz směřován ke všem křesťanům, kteří byli skrze křest začleněni do církve, a svátost biřmování v nich křestní milost rozmnožila;² jsou obohaceni darem Ducha svatého a dokonaleji spojeni s církví, a zavázáni, aby slovem i skutkem vydávali svědectví Kristu a šířili a hájili víru.³ V tomto kontextu není bez významu problematika služby Božímu slovu, vykonávaná prostřednictvím lektora. Úkoly připisované lektorovi byly známy v církvi „Staré i Nové smlouvy“, byly vykonávány a vyvíjely se během všech staletí existence křesťanství a jsou aktualizovány i v současnosti.

S vymezením lektora jako muže ustanoveného natrvalo speciálním obřadem ke službě lektorátu, s níž je spojen jeho vlastní úkol, čtení Božího slova v liturgickém shromáždění církve, je spjat cíl článku. Tento cíl bude popsán z hlediska několika následujících badatelských problémů: 1) jaký je vývoj služby lektora; 2) proč byl lektorát zařazen mezi svěcení; 3) proč církev tuto disciplínu změnila a lektorát se tak stal službou;

¹ *Złote myśli Josepha Ratzingera – Benedykta XVI*, ed. Krzysztof Gózdź – Marzena Górecka, sv. I, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2013, s. 108.

² PAULUS VI, *Constitutio apostolica de sacramento confirmationis Divinae consortium naturae* (15.08.1971), AAS 63 (1971), s. 657–664.

³ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1–317 [dále: CIC/1983], kán. 879.

4) jaký je rozdíl mezi liturgickou službou lektora a liturgickým úkolem v podobě výkonu lektorské služby.

Nastíněné výzkumné problémy určují strukturu textu. Proto bude nejdříve charakterizováno historické pozadí, na kterém bude ukázán vývoj lektorské služby. Následně analyzujeme tzv. *aggiornamento* Druhého vatikánského koncilu spolu s pokoncilním zákonodárstvím, týkajícím se zkoumané otázky. V neposlední řadě pak bude problematika lektorské služby pojednána v kontextu s požadavky CIC/1983 týkajících se ustanovení a speciálních úkolů, což umožní definování rozdílu mezi natrvalo ustanoveným lektorem a věřícím, který pouze dočasně vykonává jeho úkoly.

1. HISTORICKÝ VÝVOJ LEKTORSKÉ SLUŽBY

V římském právu byl lektor otrokem, který četl svému pánu. Byl nazýván jako *lectrix* (*dictor facit dictrix, lector facit lectrix*).⁴ V církvi byla praxe lektorátu přejata ze synagogální praxe, kde bylo o sabatu předčítáno z Písma svatého. Za prvního lektora ve Starém zákoně byl považován písař Ezdráš, který vysvětloval lidu Zákon, stoje přitom na vyvýšeném místě (Ne 8,1–8). Číst takto mohl každý, kdo měl ovšem k tomu schopnost. V Novém Zákoně takto četl Kristus (Mt 4,23; Lk 4,16–20) i sv. Pavel (Sk 13,5). V prvních křesťanských obcích byli čtení zároveň proroci i listy apoštolů. Tuto praxi dosvědčuje i Apoštol národů (1 Tes 5,27; Kol 4,16).⁵ Přímo lektora uvádí již ve 2. století sv. Justin v *Apologii*, když píše, že pro četbu posvátných knih jsou ustanoveni lektoři,⁶ a Tertulián ve svém *De praescriptione haereticorum*.⁷ Nápis, nalezené na náhrobcích katakomb

⁴ Bogusław NADOLSKI, „Lektor,” in *Leksykon liturgii*, Poznań: Pallottinum, 2006, s. 728.

⁵ Władysław GŁOWA, „Posługi i funkcje w zgromadzeniu liturgicznym,” in *Mszał księga życia chrześcijańskiego*, ed. Bogusław Nadolski, Poznań: Księgarnia św. Wojciecha, 1989, s. 321.

⁶ JUSTINUS, *Apologia Prima pro Christianis ad Antoninum Pium*, in *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, ed. Jacques-Paul Migne, sv. VI, Parisiis: J.-P. Migne, 1857 [dále: PG], 429–430, č. 67.

⁷ TERTULLIANUS, *Liber de Praescriptionibus adversus haereticos*, in *Patrologiae cursus completus. Series latina*, ed. Jacques-Paul Migne, sv. II, Parisiis: J.-P. Migne, 1844 [dále: PL], col. 56, cap. XLI.

potvrzují, že lektoři existovali již dříve, např. lektor Claudius Atticius.⁸ Archeologické prameny ve formě náhrobních tabulek z 2. a 3. století, především ze hřbitova sv. Anežky v Římě, dokazují, že lektory byli laičtí muži, mladí lidé a dokonce i děti, protože věk letora, z těchto nápisů doložený, se pohybuje v rozmezí od 5 do 73 let.⁹ Na základě náhrobního epitafu můžeme usuzovat, že lektor Severus zemřel v roce 269 ve věku 13 let.¹⁰

Je obecně přijímáno, že od doby Tertuliána a sv. Cypriána náleží lektor ke stavu duchovnímu,¹¹ tzn., že lektorát byl druhým stupněm nižších svěcení (*secundus inter minores ordines Ecclesiasticos gradus*)¹² při němž kandidát na lektora přijal svěcení (*ordinatio*) a byla mu předána kniha evangelii. Těšil se velké úctě a společně s kněžími měl nárok na odměnu za svoji činnost.¹³ Plnil *officium lectionis* a během liturgie předčítal *praecepta et evangelium Domini*, a to na vyvýšeném místě za pulpitem.¹⁴ V dopisu papeže Kornélia (251–253) Fabiovi z Antiochie je zaznamenáno, že v Římě bylo v té době 52 exorcistů, lektorů a ostiářů.¹⁵ Podle *Apoštolské tradice* (*Traditio apostolica*, kolem r. 218) byl lektor ustanovován biskupem, který mu předával knihu. Tento obřad však nebyl doprovázen vkládáním rukou (*lector instituetur cum episcopus dabit ei librum, non autem imponetur manus super eum*). Také byl od lektora požadován slavnostní oděv.¹⁶

V kontextu výše uvedeného je obecně přijímáno, že vznik (včetně terminologie) a rozvoj těch církevních funkcí, které byly následně označovány jako nižší svěcení v církvi, proběhl ve 2. a 3. století. Stanovení

⁸ Jean-Baptiste DE ROSSI, *Bulletin D'Archéologie Chrétienne*, Belley: Charles Leguay, 1871, s. 32–34; SYXTUS [SCAGLIA], *Notiones Archaeologiae Christianae. Disciplinis theologicis et liturgicis coordinatae*, sv. II, 1: *Epigraphia*, Romae: Desclée et Soc. editores, 1909, s. 198.

⁹ Andrzej RUTKOWSKI, „Lektor. I. W liturgii. 1. W Kościele katolickim,” in *Encyklopedia Katolicka* 10, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2004, col. 723.

¹⁰ DE ROSSI, *Bulletin D'Archéologie Chrétienne*, s. 17.

¹¹ Tadeusz PAWLICKI, „Lektor,” in *Wprowadzenie do liturgii*, ed. Franciszek Blachnicki – Waław Schenk – Rudolf Zielasko, Poznań – Warszawa – Lublin: Księgarnia św. Wojciecha, 1967, s. 161.

¹² Egidio FORCELLINI – Giuseppe FURLANETTO, *Totius latinitatis lexicon*, sv. II, Patavii: Typis Seminarii, 1828, s. 879.

¹³ CYPRIANUS, *Epistolae*, XXXIII – *Ad clerum et plebem, de Aurelio lectore ordinato*, XXXIV – *Ad clerum et plebem, de Celerino lectore ordinato*, in PL 4, 317–324.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ EUSEBIUS PAMPHILI, *Hist. eccl.* VI, 3: *De Novato, cuiusmodi mor ibis fuerit, et de ejus haeresi*, in PG 20, 622.

¹⁶ HYPOLYTE DE ROME, *Tradition apostolique*, ed. Bernard Botte, Paris: Les Éditions du Cerf, 1946, č. 11.

hierarchie mezi jednotlivými svěceními je připisováno papeži Caiovi (283–296) v dekretu o církevní hierarchii.¹⁷ Další z papežů, Siricius (384–399), pak stanovil zásady přechodu od nižších svěcení ke svěcením vyšším, tzv. intersticie,¹⁸ a poukázal přitom, že po přijetí křtu první stupeň svěcení obdrží lektor nebo exorcista za podmínky, že je známo, že měl nebo má pouze jednu manželku, s níž se oženil jako s pannou.¹⁹ Kritéria stanovená tímto papežem chápou někteří autoři jako moment, od něhož se lektorát stal stupněm na cestě k dosažení svátosti svěcení,²⁰ přestože Tertulián poukázal na dřívější původ této praxe. Na straně druhé je to římský biskup, který je v církvi zákonodárcem, má a vykonává tak legislativní moc. Ta náležela papeži Siriciovi; tímto je odůvodněn názor autorů (nejen z praxe, ale v rovině práva), protože papež při výkonu zákonodárné moci tímto kanonickým způsobem stanovil zásady při přijetí po sobě jdoucích stupňů svěcení, mezi kterými uvedl svěcení lektorátu.²¹ Zavedena byla také praxe světit na lektory chlapce, kteří toužili být duchovními, ale nemohli vykonávat funkce ostiářů, exorcistů či akolytů, pro něž byl stanoven věk mezi 20. a 30. rokem života.²² Proto na západě, především v Římě, byli lektory mladí chlapci ve věku 14–18 let.²³ Z *Liber*

¹⁷ „Hic constituit ut ordines omnes in ecclesia sic ascenderetur: si quis episcopus mereretur, ut esset ostiarius, lector, exorcista, sequens [jinak *acolythus* – A.S.], subdiaconus, diaconus, presbiter, et exinde episcopus ordinaretur.“ *Liber Pontificalis*, ed. Louis Duchesne, sv. I, Paris: Ernest Thorin, Éditeur, 1886, s. 161. Srov. také Edward Górski, *Święcenia niższe i wyższe: Studium liturgiczno-historyczne*, Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne, 1954, s. 7; Piotr HEMPEREK, „Reforma święceń niższych i subdiakonu“, *Pravo Kanoniczne* 16, č. 3–4 (1973): 212.

¹⁸ Srov. širěji Bronisław ZUBERT, „Interstycja“, in *Encyklopedia Katolicka* 8, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1997, sl. 392.

¹⁹ SIRICIUS PAPA, *Epistola I: ad Himerium episcopum Tarraconensem* X, 14, in *PL* 13, 1142.

²⁰ Srov. např. Jacek NOWAK, „Historia posług w Kościele“, *Liturgia Sacra* 3, č. 2 (1997): 53–57; Czesław KRAKOWIAK, „Lektor w historii i we współczesnych dokumentach Kościoła. Kobieta lektor“, *Anamnesis* 12, č. 3 (2006): 61.

²¹ Tato normativa byla následně potvrzena papeži Inocentem I (INNOCENTIUS I PAPA, *Epistolae et decreta: Epistola XXXVII*, 5, in *PL* 20, 603–605) a Zosimem (ZOSIMUS PAPA, *Epistolae et decreta: Epistola IX*, 1–2, in *PL* 20, 669–673), který v listu píše, že je to lektorát, který je prvním stupněm služby Bohu (*Assuescat in Domini castris, in lectorum primitus gradu divini rudimenta* [Merl. *rudimentis*] *servitii: necilli vile sit exorcistam, acolythum, subdiaconum, diaconum per ordinem fieri: nec hoc saltu sed statutis majorum ordinatione temporibus*, sl. 671, kap. 2).

²² GÓRSKI, *Święcenia niższe i wyższe*, s. 25.

²³ AUGUSTINUS, *De consensu evangelistarum* I,10: *Eosdem libros Petro et Paulo inscriptos qui dam delirant*, in *PL* 34, 1049, č. 15. Podrobněji: Enrico JOSI, „Lectores Schola cantorum – clerici“, *Ephemerides Liturgicae* 44 (1930): 282–290; Erik PETERSON, „Das jugendli-

Pontificalis vyplývá, že papež sv. Damas se stal lektorem ve věku 13 let.²⁴ Lektor Messius Romulus se jím stal ve věku 15 let.²⁵ Sv. Řehoř Naziánský uvádí, že Julián Apostata přijal svěcení lektorátu v chlapeckém věku.²⁶ Od kandidátů byla požadována vyšší úroveň vzdělání a – především ohledně zpěvu textu – hudební předpoklady; od 5. století také pozitivní stanovisko společenství.²⁷ Lektor musel být schopen řídit zpěv, protože shodně s nařízením sv. Augustina během bohoslužby zpíval žalm střídavě s dětmi.²⁸ V *Apostolských konstitucích* (kolem r. 400) je stanoveno přiměřené poučení od biskupa a ustanovující modlitba nad lektorem.²⁹ V *Gelasianském sakramentáři* z 5. století je obsažen celý obřad ustanovení, který byl zakončen biskupovým požehnáním lektora.³⁰ Chalcedonský koncil (r. 451) zakázal lektorům výkon jakýchkoliv liturgických funkcí v cizím městě bez doporučujícího listu vlastního biskupa a také zvolit si manželku z řad heretiků.³¹ Lektorů se často stávali poradci, kaplany či osobními sekretáři biskupů nebo jejich důvěryhodnými pomocníky (*solo consiliorum particeps*) či zastávali vysoké úřady v církvi i státní správě.³² V dobách pronásledování lektorů střežili posvátné knihy. Pořizovali

che Alter der Lektoren," *Ephemerides Liturgicae* 48 (1934): 337–442. V literatuře nacházíme také názor, že v církvích, podléhajícím arabskému vlivu – pravděpodobně obřadu koptského a mozarabského – byly lektorkami také ženy: srov. RUTKOWSKI, „Lektor,” sl. 723. Ve východních církvích je udělování biskupského, kněžského a jáhenského svěcení označováno jako chirotonie a v kontextu nižších stupňů, tedy lektorů a podjáhňů, je používán termín chirotesie. Srov. Jarosław SZCZUR, „Lektor i jego posługa w Cerkwi,” *Istocznik. Kwartalnik Bractwa Młodzieży Prawosławnej Diecezji Lubelsko-Chełmskiej* 2, č. 18 (2011): 10.

²⁴ *Liber Pontificalis*, I, s. 210, 213, 217.

²⁵ GÓRSKI, *Święcenia niższe i wyższe*, s. 25.

²⁶ GREGORIUS NAZIANZENSUS, *Oratio IV: Adversus Julianum imperatorem prior Invectiva*, in PG 35, 550–551.

²⁷ RUTKOWSKI, „Lektor,” sl. 723.

²⁸ AUGUSTINUS, *Sermo CCCLII (a): De utilitate agenda paenitentiae II*, kap. I,1, in PL 39, 1550.

²⁹ CLEMENS ROMANUS, *Constitutiones Sacrorum Apostolorum VIII: De charismatibus, et ordinationibus, et ecclesiasticis canonibus*, kap. XXII: *De lectoribus constitutio Matthaei*, in PG 1, 1118–1119.

³⁰ *Sacramentarium Gelasianum sive Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae a Sancto Gelasio Primo, Papa I, XCV: Incipit ordo. De sacris ordinibus benedicendis; I, XCVI: Item benedictiones super eos qui sacris ordinibus benedicendi sunt*, in PL 74, 1146–1147.

³¹ *Canonum Chalcedonsium Paraphrasis Arabica. Liber quarti ex Oecumenicis Conciliis*, in *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, ed. Giovanni Domenico Mansi, sv. VII, Florentiae: Expensis Antonii Zatta Veneti, 1762, sl. 418–419, kán. 13–14.

³² RUTKOWSKI, „Lektor,” col. 723.

také opisy Písma svatého.³³ Ve farnostech, kde kněz slavil liturgii, plnili lektori také úkoly jáhnů, tzn. kromě čtení lekcí a kanonických hodiněk pomáhali s přijímáním a přípravou obětních darů, lámání konsekrovaného chleba a rozdělování sv. přijímání. Některé úkoly lektorů časem přejali zpěváci (kantoři) a akolyté.³⁴ Lektori plnili svoji službu doživotně. Nejprve bydleli doma ve svých rodinách, ale od 6. století vedli společný život v biskupských domech u katedrály nebo na farách. Cílem toho byla jejich výchova a vzdělání. Takto vznikla *schola lectorum*, které se následně změnila ve *schola cantorum* které existovaly do 10. století, a daly tak základ kněžským seminářům. *Scholae lectorum* byly nejdříve organizovány při větších centrech křesťanského života jako byl Lyon, Konstantinopol, Antiochie. Synoda ve Vaison (r. 529) a 2. synoda v Toledu (r. 531) doporučily jejich zakládání při každé faře.³⁵ Učilo se zde číst (se správnou dikcí), psát, zpívat a také zde byli chovanci seznamováni s Písmem sv., s tím, jak je ho třeba objasňovat, a také s díly církevních Otců.³⁶ V čele školy stál *primicerius scholae lectorum*. Podle prvního římského *Ordo* (ze 7. nebo 8. století) bylo v některých školách více učitelů.³⁷ Lektori se organizovali ve svazky (korporace), jimž předsedal *primicerius lectorum*.³⁸ V 7. a 8. století byl kandidát na lektora zkoušen z četby Písma sv. během slavení nočního oficia, nejčastěji při velikonoční liturgii. Pokud zkouška dopadla dobře, byla nad ním pronesena přímluvná modlitba o dar řeči a kandidát se stal lektorem.³⁹ Směrnice pro odpovídající výuku čtení vypracoval Rhabanus Maurus (kolem r. 780–856) v díle *De Clericorum institutione*, z něhož čerpali také rétoři pozdního středověku. Podle něho musí lektor především znát dobře text, porozumět smyslu slov, rozdělení odstavců a závěru. Měl by být schopen rozlišovat různé druhy vyjadřování v naraci, tedy jednoduchý přednes, způsob vyjádření utrpení, hněvu, pokárání, povzbuzení, soucitu a dotazování. Má správně akcen-

33 GÓRSKI, *Święcenia niższe i wyższe*, s. 25.

34 PAWLICKI, „Lektor,” s. 162.

35 Concilium Vasense III quod in Vasensi Vico Liberii, *Canones*, in *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, ed. Giovanni Domenico Mansi, sv. VIII, Florentiae: Expensis Antonii Zatta Veneti, 1762, sl. 726–727, kán. 1; *Concilium Toletanum II octo Episcoporum*, in tamtéž, sl. 786, kap. III.

36 ISIDORUS HISPALENSIS, *De ecclesiasticis officiis* II: *De origine ministrorum*, kap. XI: *De lectoribus*, in PL 83, 791–792.

37 *Primus Ordo Romanus. Incipit Ordo ecclesiasticus Romanae Ecclesiae, qualiter Missa pontificalis celebretur*, in PL 78, 940–942.

38 NADOLSKI, „Lektor,” s. 729.

39 PAWLICKI, „Lektor,” s. 162.

tovat slova a neměnit jejich význam. Nesmí hovořit hlasem příliš vysokým, nízkým či pronikavým. Jeho vnitřní postoj by měl být odpovědný a nemá sám hledat uznání.⁴⁰ Amalarius z Metzu (775–850) zdůrazňoval, že úkolem lektora je předávat Boží slovo posluchačům tak, jako by byli učedníky, kteří teprve začínají být vychováváni ve škole Pána. Takto je posluchač i lektor jedno.⁴¹ 2. nicejský koncil (r. 787) rozhodl, že lektory ze společenství mnichů mohl světit opat, jakož i – podle starobylé tradice chorepiskopus, ale pouze se souhlasem biskupa.⁴² IV. konstantinopolský koncil (869–870), posuzující *casus* neofity Fotia, který se stal během pouhých šesti dní biskupem, stanovil požadavky pro získání této funkce. Určil, že kandidát musí být lektorem alespoň rok, podjáhmem dva roky, jáhmem tři a knězem čtyři roky.⁴³ Podle názoru prof. Nadolského došlo teprve v 10. století k připojení služby lektorátu k nižším svěcením, připravujícím k přijetí kněžství.⁴⁴ Tomuto názoru však neodpovídá výše analyzované zákonodárství biskupů Říma ze 4. a 5. století, tj. papežů Siricia, Inocenta I. a Zosyma. Přesto tento názor není zcela neopodstatněný, protože z hlediska liturgického skutečně došlo k definitivnímu propojení lektorátu s duchovním stavem až v 10. století. To potvrzuje i *Římsko-germánský pontifikál* (cca r. 950), ve kterém je nahrazen prostý římský způsob ustanovení lektorů ritem pocházejícím z galikánské liturgie. Od této doby měla svěcení lektorů stejný průběh jako při udělování ostatních nižších svěcení: představení kandidátů, admonice biskupa, předání předmětů symbolizujících vlastní úkol předávaný svěcením, tzn. lekcionáře pro lektora, výzva biskupa k modlitbě a formule svěcení ve formě požehnání.⁴⁵ Texty přitom užívané měly připomenout

⁴⁰ RABANUS MAURUS, *De clericorum institutione & ceremoniis Ecclesiae, ex Veteri & Nouo Testamento* I, kap. XI: *De lectoribus*, Coloniae: Iohannes Prael, 1802, s. 30–31.

⁴¹ AMALARIUS Z METZU, *Dzieła*, sv. I: *Święte obrzędy Kościoła*, III, 11: *Posługa lektora i kantora*, ed. Tadeusz Gacia, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2016, s. 258–263.

⁴² SANCTA SYNODUS NICEANA SECUNDA, *Canones Ecclesiastici promulgati ab eadem synodo*, in *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, ed. Giovanni Domenico Mansi, sv. XIII, Florentiae: Expensis Antonii Zatta Veneti, 1767, sl. 433, kán. 14.

⁴³ SANCTA SYNODUS OCTAVA GENERALIS CONSTANTINOPOLITANA QUARTA, *Regulae Sanctae ac Universalis Octavae Synodi quae Constantinopoli celebrata est*, in *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, ed. Giovanni Domenico Mansi, sv. XVI, Venetiis: apud Antonium Zatta, 1771, sl. 163, kán. 5, č. 3.

⁴⁴ NADOLSKI, „Lektor,” s. 730.

⁴⁵ *Pontificale Romano-Germanicum, Ordini lectori*, Augsburg (?): [neuveden nakladatel], kolem 1100, s. 48–50, w: <https://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?c=viewer&bandnummer=bsb00106697&pimage=00001&lv=1&l=de> [cit. 27. 1. 2017].

závazky lektora, uvedené v pontifikálu: čtení lekcí, zpěv, žehnání chleba a všech prvotín plodů.⁴⁶ Od raného středověku přestali lektoři vykonávat sobě vlastní úkoly, protože již od 6. století čtení nebo zpěv stále častěji přebíral podjáhén, četbu evangelia jáhen a žehnání pokrmů, které se konalo podle praxe ve společenství *schola lectorum*, kněz. Tridentský koncil (1545–1563) uvádí lektorát mezi sedmi stupni svěcení. Stanoví, že každému stupni přísluší vlastní úkol, ale ne stejný stupeň svěcení. Také rozhodl, že ten, kdo by popíral existenci nižších a vyšších svěcení v církvi kromě kněžství, má být vyobcován.⁴⁷ V 19. století bylo při ustanovení lektora možno předat misál, breviář, Písmo sv., evangeliář. V Kodexu kanonického práva z r. 1917⁴⁸ je lektorát uveden jako jedno z nižších svěcení (kán. 949) a určeno, že lektor může platně a dovoleně konat jen ta žehnání a svěcení, která mu přiznává zákon (kán. 1147 § 4).

2. AGGIORNAMENTO

Důsledkem liturgické obnovy zahájené Druhým vatikánským konciem se změnilo také během dějin ustálené chápání služby lektora, které bylo způsobeno klerikalizací církve; cílem přijatých opatření bylo navrátit význam jeho úlohy, jaká byla v prvních staletích křesťanství. S tímto záměrem koncil zdůraznil, že lektor vykonává skutečnou liturgickou službu (*vero ministerio liturgico funguntur*).⁴⁹ Koncilní otcové v *Konstituci o posvátné liturgii* uvádí lektora současně s ministranty, komentátory a členy sboru, důsledkem čehož služba lektora již není rezervována výlučně pro duchovenstvo. Ve výkonné instrukci ke konstituci je objasněno, že při mši s účastí lidu může lektor číst čtení a epištolu, stejně

Otazník (?) při místu vydání a rok, označený jako „um 1100“ se nachází v opisu Pontifikálu na webové stránce, kde je dostupný v digitalizované verzi.

⁴⁶ Tamtéž, *De lectoribus*, s. 38.

⁴⁷ *Canones et Decreta Sacrosancti Oecumenici et Generalis Concilii Tridentini*, Mediolani: apud Antonium Antonianum, 1564, sessio XXIII (15. 7. 1563): *Doctrina de Sacramento Ordinis*, kap. II, nebo *De Sacramento Ordinis*, kán. 2.

⁴⁸ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27. 5. 1917), AAS 9 (1917), II, s. 1–593.

⁴⁹ SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, *Constitutio de sacra liturgia Sacrosanctum Concilium* (4. 12. 1963), AAS 56 (1964), s. 97–134, č. 29 [dále: SC].

jako zpěvy, které mezi nimi následují.⁵⁰ Je zde poznamenáno také to, že během výkonu těchto činností má stát za ambonem nebo u mřížky či zábradlí (*IOe* 49 písm. b). Lektorem provedená čtení a zpěvy celebrant nemá opakovat (*IOe* 33). Podle *Ordo Missae* i *Ritus servandus*⁵¹ je čtení letora při liturgii jeho vlastním úkolem (*Ritus servandus*, č. 46). Nemůže ovšem žehnat po jejich přednesu (*Ordo*, č. 14). Pokud celebrant nemá lektora nebo schopného ministranta, může přednést čtení sám. Ve všeobecném úvodu k *Římskému misálu* z roku 1969 je uveden jak lektor, který je duchovním, tak lektor – laik. Je zdůrazněno, že lektor má při liturgickém slavení vlastní úkol, jenž má vykonávat osobně i tehdy, jsou-li přítomny osoby s vyšším svěcením.⁵² Ve stejném roce pak lektor, jako osoba s nižším svěcením, byl oprávněn také k podávání sv. přijímání věřícím jako mimořádný udělovatel tohoto přijímání.⁵³

Disciplinární změny, díky kterým přestal být lektorát nižším svěcením, dokončil papež Pavel VI.⁵⁴ Tento papež píše:

Protože se ve však nižší svěcení v průběhu staletí měnila a mnohé úkoly jim vyhrazené ve skutečnosti vykonávali jak dříve, tak nyní laici, je vhodné dosavadní praxi přezkoumat a přizpůsobit dnešním potřebám, aby se tak ve službách odstranilo zastaralé, zachovalo užitečné a ustanovilo potřebné. Zároveň je třeba určit, co se má požadovat od kandidátů svátostného svěcení (MQ, úvod).

⁵⁰ SACRA CONGREGATIO RITUUM, *Instructio ad executionem Constitutionis de sacra liturgia recte ordinandam Inter Oecumenici* (26. 9. 1964), AAS 56 (1964), s. 877–900, č. 50 [dále: *IOe*].

⁵¹ *Ordo Missae. Ritus servandus in celebratione Missae et de defectibus in celebratione Missae occurrentibus* (27. 1. 1965), editio typica, Vaticanis: Typis Polyglottis, 1965; srov. také Joseph PASCHER, „Die liturgische Rolle des Lektors,“ *Liturgisches Jahrbuch* 1966, č. 16, s. 133–145.

⁵² *Institutio Generalis Missalis Romani*, in *Missale Romanum ex Decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ordo Missae*, editio typica, Vaticanis: Typis Polyglottis, 1969, s. 13–76, č. 66.

⁵³ SACRA CONGREGATIO RITUUM, *Instructio de ministris extraordinariis Sacrae Communionis Eucharisticae administrandae Fidei custos* (30. 4. 1969), in *Leges Ecclesiae post Codicem iuris canonici editae*, ed. Xaverius Ochoa, sv. IV, Roma: Commentarium pro Religiosis, 1974, sl. 5535–5536 (č. 3746), č. 3; srov. také Ludwig SCHICK, „Die Aufnahme unter die Kandidaten für Diakonat und Presbyterat und die Beauftragung der Kandidaten zu Lektorat und Akolythat. Überlegungen zur Praxis aus kirchenrechtlicher Sicht,“ *Liturgisches Jahrbuch* 35, 1985, s. 178–183.

⁵⁴ PAULUS VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae disciplina circa Primam Tonsuram, Ordines Minores et Subdiaconatum in Ecclesia Latina innovatur Ministeria quaedam* (15. 8. 1972), AAS 64 (1972), s. 529–534 [dále: MQ].

V souvislosti s tím papež rezignoval na tehdejší rozdělení na vyšší a nižší svěcení. Zrušil všechny stupně nižších svěcení. Místo nich ustanovil dvě služby: lektorát a akolytát,⁵⁵ jež mohou vykonávat pouze muži, které biskup ustanoví specifickým liturgickým obřadem (MQ č. II–IV, VII, IX). Musíme poznamenat také, že Kongregace pro bohoslužbu a svátosti v r. 1977 povolila biskupským konferencím ustanovovat jiné (mimo lektora a akolyty) stálé služby v jejich oblastech.⁵⁶ Možnost takového rozhodnutí Kongregace zajistil papež Pavel VI., který – když ustanovil z nižších svěcení dvě služby – připustil, aby se souhlasem Apoštolského stolce vytvářely jiné služby biskupské konference (MQ, úvod).

3. PRÁVNÍ POŽADAVKY, USTANOVENÍ A ÚKOLY SPOJENÉ SE SLUŽBOU LEKTORA

Zákonodárce v CIC/1983 upravuje svěcení lektorátu ve dvou kánonech. V prvním z nich připouští možnost ustanovit stálým způsobem (*stabiliter*) muže laiky, kteří mají odpovídající věk a vlastnosti pro službu (*ministerium*) lektora (kán. 230 § 1). Ve druhém kánonu ukládá závazek přijetí této služby pro kandidáty jáhenského svěcení, kteří ji mají vykonávat po stanovenou dobu (kán. 1035 § 1). Dispenz od tohoto požadavku je vyhrazena Apoštolskému stolci.

3.1 Právní požadavky

Ohledně věku, ve kterém muži přijímají službu lektorátu, hovoří Pavel VI. o „odpovídajícím věku.“ V případě kandidátů ke svěcení se to koná během seminární formace, pokud tuto službu již nepřijali dříve

⁵⁵ Podrobněji viz Otto NUSSBAUM, *Lektorat und Akolythat: Zur Neuordnung der liturgischen Laienämter*, Köln: Wienand Verlag, 1974.

⁵⁶ CONGREGATION FOR DIVINE WORSHIP AND THE DISCIPLINE OF SACRAMENTS, *Novit profecto* (27. 10. 1977), Prot. N. 1837/77, in *Documents on the liturgy 1963–1979, Conciliar, Papal and Curial Text*, ed. International Commission on English in the Liturgy, Collegeville: Liturgical Press, 1982, s. 916–917, srov. také Diane L. BARR, „Title II. The Obligation and Rights of the Lay Christian Faithful,“ in *New Commentary on the Code of Canon Law*, ed. John P. Beal – James A. Coriden – Thomas J. Green, New York: Paulist Press, 2000, s. 299.

(MQ č. XI).⁵⁷ Mezi přijetím jednotlivých služeb má být zachována doba (MQ č. X) určená Apoštolským stolcem nebo biskupskou konferencí.⁵⁸ Papež Benedikt XVI. zdůrazňuje skutečnost, že výkon úlohy lektora předpokládá adekvátní a pečlivou přípravu. Připomíná, že to má být příprava biblická, liturgická i po stránce technické.⁵⁹

Biblická formace směřuje k tomu, aby lektoři dokázali porozumět čtení v jejich vlastním kontextu a ve světle víry pochopit podstatný obsah poselství zjevení. Liturgická formace má lektorům zabezpečit jisté obeznámení se smyslem struktury liturgie slova a souvislostí mezi ní a eucharistickou liturgií. Cílem technické části

⁵⁷ PAULUS VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae nunnnullae normae ad sacrum Diaconatus ordinem spectantes statuuntur Ad pascendum* (15. 8.1972), AAS 64 (1972), s. 534–540, č. II.

⁵⁸ Polská biskupská konference neurčila věk, ale poukázala na odpovídající dobu přípravy pro přijetí lektorské služby. Je možné ji udělit kandidátům ke svěcení po ukončení dvouletých filozofických studií a má se tak stát v prvním roce teologických studií v době postní po vykonání tří denní rekolekce. [*Instrukcja w sprawie posług oraz święceń udzielanych w Seminarfach Duchownych* (25. 1. 1973), *Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie* 55, č. 7–8 (1973): 260–264, č. 4 a 13; *Zmodyfikowana Instrukcja w sprawie posług oraz święceń udzielanych w Seminarfach Duchownych* (4. 5. 1982), *Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie* 72, č. 7 (1982): 206–211, č. 4, 6 a 25]. Udělování služby lektorátu pro muže, kteří se nepřipravují na přijetí svěcení, bylo v Polsku umožněno po II. polském plenárním synodu, který sice neurčil věk pro lektora, ale připomenul, že je možné tuto službu přijmout ve věku dřívejším, než se předpokládá pro akolytu. Před připuštěním k přijetí stálé služby lektorátu se má kandidát pro tuto službu těšit dobré pověsti, mít potřebné vlastnosti a být připraven ke službě vlastní formací. [*Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II*, in *II Polski Synod Plenarny (1991–1999)*, Poznań: Pallottinum, 2001, s. 189–216, statut 84]. Má se vyznačovat příkladným morálním životem, apoštolskou obětavostí, nezištností, upřímnou zbožností a horlivým svátostným životem, především láskou k Písmu sv. a eucharistii. Má být akceptován věřícími společenství, k němuž náleží, a kterému bude sloužit. Má mít adekvátní vlastnosti intelektuální, odpovídající vzdělání a vyznačovat se solidností v práci a schopností spolupráce. Formace před přijetím služby jej má uvádět do poslání, které bude jako lektor vykonávat, aby ji konal uvědoměle, dovedně a pečlivě [kán. 231 § 1; *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom* (2. 10. 2007), *Anamnesis* 52, č. 1 (2008): 41–45, č. 11–12]. Program formace má trvat tři roky a zahrnovat v sobě formaci duchovní, intelektuální a praktickou. Ve výjimečných situacích, pokud je kandidát lektorátu po seminárních studiích nebo plné formaci v církevních hnutích anebo také po mnoholeté službě a formaci v liturgické službě, je možno dobu přípravy zkrátit. Nemá být ovšem kratší než jeden rok [KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej* (27. 11. 2008), Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie, 2009, č. 114–122. 127 b].

⁵⁹ BENEDICTUS XVI, *Adhortatio Apostolica Postsynodalis de Verbo Dei in vita et in missione Ecclesiae Verbum Domini* (30. 11. 2010), AAS 102 (2010), s. 681–787, č. 58 [dále: VD].

přípravy je pro lektory získání dovedností veřejného čtení, jak živým hlasem, tak i za pomoci současných zesilovacích zařízení.⁶⁰

Muž schopný k přijetí služby lektorátu je povinen předložit diecéznímu biskupovi, po souhlasu vlastního faráře, svobodně napsanou a podepsanou žádost a také vyjádřit pevnou vůli věrně sloužit Bohu a pomáhat křesťanskému lidu [MQ č. VIII písm. a) a c)].

Služba lektora je úzce spojena se seminárním životem.⁶¹ Kongregace pro klérus zdůraznila, že udělování služeb v semináři závisí rovněž na zralosti každého kandidáta a formačních možnostech. Proto se před udělením služby má konat skrutinium neboli úkon rozlišování vhodnosti kandidáta, jehož cílem je ověřit skutečnou existenci vlastností a osobních kvalit kandidáta v kontextu k jeho přijetí lektorátu.⁶²

3.2 Ustanovení do služby

Svěření služby lektora se koná podle římského pontifikálu specifickým obřadem ustanovení.⁶³ Je konáno biskupem nebo vyšším představeným klerického řeholního institutu během mše svaté, začíná po evangeliu, ale může se konat také mimo mši, během liturgie Božího slova. (kap. I, č. 1 a 3). Kandidát je jmenovitě vyzván prostřednictvím kněze nebo jáhna. Odpovídá „Zde jsem“, přichází a ukloní se před biskupem. Modlitba nad kandidátem následuje po homilii, během modlitby kandi-

⁶⁰ *Ordo Lectionum Missae*, editio typica altera, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1981, *Praenotanda*, I: *De Verbo Dei in Missae celebratione*, kap. III: *De officiis et ministeriis in celebratione liturgiae verbi intra Missam*, oddíl 3: *De ministeriis in liturgia verbi*, č. 55.

⁶¹ *Zasady formacji kapłańskiej w Polsce*, Częstochowa: Kuria Metropolitalna w Częstochowie, *Tygodnik Katolicki „Niedziela“*, 1999, č. 217.

⁶² KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dar powołania do kapłaństwa: Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (8. 12. 2016), Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2016, č. 204 [dále: RFIS].

⁶³ *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, De institutione lectorum et acolythorum de admissione Inter candidatos ad diaconatum et presbyteratum de sacro caelibatu amplectendo*, editio typica, Vaticanis: Typis Polyglottis, 1972; *Caeremoniale Episcoporum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatum* (14. 9. 1984), editio typica, reimpressio emendata, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2008, č. 790–807.

dát klečí.⁶⁴ Ustanovení do služby je zakončeno tzv. *traditio instrumentorum* neboli předáním atributů, vlastních příslušné službě. Lektor přijímá knihu Písma sv., protože jeho úkolem je hlásat Boží slovo, aby silněji působilo v lidských srdcích.⁶⁵

3.3 Úkoly lektora

Vlastním úkolem lektora je četba Božího slova během mše svaté a jiných liturgických bohoslužbách (MQ č. V). Z jím čtených úryvků magisterium církve vylučuje četbu evangelií (MQ č. V).⁶⁶ V některých situacích ovšem právo tuto možnost umožňuje: 1) jestliže není možné, aby se pro nepřítomnost kněze slavila mše svatá v neděli a zasvěcený svátek, velmi se doporučuje, aby se konala alespoň bohoslužba Božího slova (kán. 1248 § 2). Ten, kdo je pověřen jejím řízením, má přečíst také evangelium (IOe č. 37); 2) lektor, který pomáhá nemocnému nebo věkem pokročilému knězi při slavení mše sv. (kán. 930), může také přečíst evangelium;⁶⁷ 3) lektor může číst pašije na Květnou neděli nebo při liturgii slova na Velký pátek.⁶⁸ Lektor je oprávněn nést evangeliář, pokud je mše svatá zahajována procesím, při kterém zaujímá místo před knězem. Při příchodu k oltáři koná hlubokou úklonu a pokládá knihu na oltář (IGMR 194–195). Pokud při mši není přítomen žalmista a nikdo neplní jeho funkci, lektor recituje responsoriální žalm; pokud není jáhen nebo kantor, lektor oznamuje úmysly modlitby věřících a předsedá zpěvu (MQ č. V; IGMR č. 196–197). Lektor také může žehnat pokrmy na velikonoční stůl (kán. 1168).⁶⁹ Může vést účast věřících v liturgii a také je připravovat k dů-

⁶⁴ *De institutione lectorum et acolythorum* I, 3–6.

⁶⁵ Tamtéž, I, 7.

⁶⁶ *Institutio Generalis Missalis Romani. Missa ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum Ioannis Pauli PP. II cura recognitum*, in *Missale Romanum*, editio typica tertia, Città del Vaticano: Typis Vaticanis, 2002, s. 17–86, č. 99 [dále: IGMR].

⁶⁷ *SACRA CONGREGATIO RITUUM, Instructio altera ad executionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam Tres abhinc annos* (4. 5. 1967), AAS 59 (1967), s. 442–448, č. 18 b.

⁶⁸ *SACRA CONGREGATIO RITUUM, Decretum facultas conceditur legendi Evangelium Passionis Domini ab iis qui in ordine diaconatus non sunt constituti Plures locorum* (25. 3. 1965), AAS 57 (1965), s. 413–414.

⁶⁹ V souvislosti s tím papež Pavel VI. v MQ neuvádí mezi úkoly lektora žehnání pokrmů. P. Hemperek byl toho názoru, že tato kompetence již není spojena se službou lektora. Zároveň však tento autor vyjádřil pochybnost v této otázce, protože – jak sám přiznal

stojnému přijímání svátostí (MQ č. V), zejména pomáhat pastýřům při přípravě rodičů a kmotrů při křtu dítěte; doprovázet mládež při formaci k biřmování, stejně jako jejich rodiny a kmotry a podporovat kněze při přípravě snoubenců k manželství. Lektorovi je možno svěřit provádění katecheze dospělých a předsedání modlitebním skupinám, ve kterých by pečoval o formaci jejich členů.⁷⁰ Pokud je to potřebné, je oprávněn dohlížet na náležitou přípravu jiných osob, které dočasně vykonávají úkol předčítání Božího slova v liturgii (MQ č. V). Lektor, který je seminaristou, má v semináři dostat nabídku, jakým způsobem má plnit přijatou službu ne pouze při liturgii, ale také v katechezi, evangelizaci a při službě bližnímu (RFIS č. 72). Každý lektor také může být pověřen k plnění úkolů mimořádného rozdavatele sv. přijímání.⁷¹ Udělení lektorské služby a výkon úkolů jí vlastních ovšem nezakládá právo na plat nebo odměnu ze strany církve (MQ č. XII; kán. 230 § 1). E. Caparros v komentáři k této normě uvádí, že pokud výkon služby, která byla ustanovena natrvalo, nedává takové právo na odměnu, pak – *a fortiori* – také výkon jiných úkolů, které se vyznačují dočasností nebo případečností, by tím více nikomu toto právo nezakládal. Citovaný autor je přesvědčen, že ke změně situace by došlo, pokud by osoba, konající zvláštní službu či plnící uvedené úkoly, byla ve vztahu profesní či hierarchické závislosti, o níž hovoří zákonodárce v kán. 231.⁷² To by ovšem vyžadovalo plnění dal-

– „Konstituce o liturgii [...] doporučuje, aby existovala možnost udělení některých svátostí i laiky,“ srov. HEMPEREK, „Reforma święceń,“ s. 220. Je třeba poznamenat, že taková dispozice je obsažena nejen v konstituci, uváděné prof. Hemperkem (SC 79), ale také v kán. 1168 CIC/1983. Zdůrazňujeme, že v Polsku je v liturgických předpisech obsaženo ustanovení, že pokrmy k velikonočnímu stolu mohou být žehnány ze strany akolytů či lektorů, kteří jsou seminaristy. Tato možnost se nachází v šesté části *Obrzędów żegnania* s názvem *Obrzędy błogosławieństw używane w diecezjach polskich*, srov. „Obrzęd błogosławieństwa pokarmów na stół wielkanocny,“ in *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, sv. II, Katowice: Księgarnia św. Jacka, 2010, č. 1138. Toto ustanovení obsahuje mimo jiné i obřad „Błogosławienie pokarmów wielkanocnych,“ in DIECEZJALNA KOMISJA LITURGICZNA, *Agenda liturgiczna diecezji opolskiej: Nabożeństwa, poświęcenia i błogosławieństwa*, Opole: Wydawnictwo Św. Krzyża, 1986, s. 409.

⁷⁰ Dyrektorium duszpasterstwa służby liturgicznej 43.

⁷¹ SACRA CONGREGATIO PRO DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio de Communione sacramentali quibusdam in adiunctis faciliore reddenda Immensae caritatis* (29. 1. 1973), AAS 65 (1973), s. 264–271, č. I. IV.

⁷² Ernest CAPARROS, „Commentary on can. 230,“ in *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, ed. Ángel Marzoa – Jorge Miras – Rafael Rodríguez-Ocaña, sv. II/1, Montreal: Wilson & Lafleur; Downers Grove: Midwest Theological Forum, 2004, s. 194.

ších speciálně stanovených úkolů. I když zde nenabízíme řešení otázky přiznání zabezpečení lektorovi, *de lege ferenda* musíme poznamenat, že taková možnost by navazovala na jeho status, jakému se těšil v prvních staletích církve, což dosvědčoval sv. Cyprián.

4. MINISTERIUM A MUNUS LEKTORA

Zákonodárce v CIC/1983 používá ve vztahu k lektorovi dva termíny: *ministerium* a *munus*.⁷³

První z nich – *ministerium* – je užít v kán. 230 a překládáme ho jako služba. Termín je odvozen z lat. *minister*, obecně označujícího sluhu, pomocníka, správce; dále také sluhu ve svatyni, pomocníka kněze, ministranta; úředníka, ministranta; úředníka nižšího stupně, podřízeného a vykonavatele příkazů.⁷⁴ *Minister* se může vztahovat jak na kněze, tak na laiky. Pokud vystupují jako *ministri sacri* či *ministri ordinati*, vztahuje se na posvátné služebníky neboli duchovní. Tímto způsobem výraz *ministerium* dosahuje správného významu.⁷⁵ Laikům, příslušujícím při liturgii, nepřísluší označení „svatý“, protože nepřijali svátost svěcení.⁷⁶ Pokud vykonávají nějakou službu, tak je to proto, že k ní byli ustanoveni (*institutio, collatio*).⁷⁷ *Ministerium* bylo původně spojeno s „výkonem čin-

⁷³ Podrobnou analýzu této problematiky viz Anna SŁOWIKOWSKA, *Uczestnictwo wiernych święceń w liturgii Kościoła łacińskiego: Studium kanoniczne*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 2014, s. 168–174.

⁷⁴ Alojzy JOUGAN, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, 3. vydání, Poznań – Warszawa – Lublin: Księgarnia św. Wojciecha, 1958, s. 422–423; *Słownik łacińsko-polski*, ed. Marian Plezia, sv. III, 2. vydání, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007, s. 498.

⁷⁵ IOANNES PAULUS II, *Allocutio Participazione dei fedeli laici al ministero pastorale dei presbiteri* (22. 4. 1994), *Notitiae* 30, č. 4 (1994): 183–189, č. 4. Kromě toho A. Cuvá rozděljuje služby a přiřazuje každé skupině odpovídajícího správce. Rozlišuje: 1) *ministri ordinati* – úkony svěcení, rezervované pro jáhny, kněze a biskupy, které jsou přijímány ve svátosti svěcení; 2) *ministri istituti* – služby ustanovené trvalým způsobem, tzn. lektorát a akolytát, jejichž udělení probíhá liturgickým obřadem, a 3) *ministri di fatto* – služby *de facto*, které sice nejsou ustanovené, ale jsou uznány a oficiálně svěřeny kompetentní církevní mocí. Ty se týkají mimo jiné ministranta, žalmisty, kantora nebo mimořádného udělovatele sv. přijímání. Srov. Armando CUVÁ, „Assemblea,“ in *Nuovo Dizionario di Liturgia*, ed. Domenico Sartore – Achille M. Triacca, Roma: Edizioni Paoline, 1984, s. 126–127.

⁷⁶ Czesław KRAKOWIAK, „Teologiczne i normatywne zasady współpracy wiernych święceń w ministerialnej posłudze kapłanów,“ *Roczniki Teologiczne* 48, č. 8 (2001): 42.

⁷⁷ Enzo LODI, „Ministero/Ministeri,“ in *Nuovo Dizionario di Liturgia*, s. 849.

ností nižších než kněžských“.⁷⁸ Na základě normy kodexu vyvozujeme, že se vztahuje k činnostem a oprávněním spojeným s udělením konkrétní osobě a natrvalo.⁷⁹ Kanonické právo tuto možnost připouští v případě dvou stálých služeb: služby lektora a akolyty (kán. 230 § 1).

Následný termín *munus* je překládán jako úkol nebo funkce. Týká se určitého jednání nebo souboru činností.⁸⁰ Jeho výkon může být svěřen každému věřícímu. Na základě všeobecného kněžství jej mohou laici přijímat dočasně, jsou-li k jejímu výkonu schopni a odpovědně připraveni (srov. kán. 228 § 1).⁸¹ Jmenování laika, který má vykonávat určitý úkol, se koná během liturgického obřadu žehnání nebo dočasného pověření (IGMR č. 107). Zákonodárce v CIC/1983 sice jmenuje úkoly lektora, komentátora a kantora (zpěváka), ale připouští možnost udělení i jiných služeb (kán. 230 § 2).

ZÁVĚR

Boží poselství je pravda a k hledání této pravdy jsou zavázáni všichni lidé. Poznanou pravdu pak mají povinnost a právo *vi legis divinae* přijmout a zachovávat (kán. 748 § 1). Proto se také příkaz hlásat Kristovo evangelium týká všech věřících. Z těchto věřících je to právě lektor, který je specifickým způsobem spojen s úkolem četby Božího slova. Tato služba má mít skutečný účinný vliv na život církve a jejích členů, tzn. na osobní vztah k posvátným textům, na jejich interpretaci v liturgii a katechezi i ve vědeckých výzkumech, aby Písmo svaté nebylo pouze slovem z minulosti, ale slovem živým, skutečným a aktuálním (VD č. 5). Služba lektora má být proto chápána jako výzva, prostřednictvím které se lektor může podílet na růstu víry. Tento úkol nemůže doprovázet hrdost v lektorově myšlení ani apoteóza sebe samého, namísto Boha, ale spíše velká pokora, víra a láska, kterou nejplněji vyjádřil Jan Křtitel ve slovech: „On

⁷⁸ Peter ERDÖ, „‘Sacra ministeria’ a publiczne funkcje w Kościele,“ *Communio* 17, č. 3 (1997): 55.

⁷⁹ KRAKOWIAK, „Teologiczne i normatywne zasady współpracy,“ s. 43.

⁸⁰ Ohledně obtíží interpretace pojmu *munus* srov. Anna SŁOWIKOWSKA, „Interpretacja pojęcia munus w Konstytucji dogmatycznej o Kościele Lumen gentium,“ *Roczniki Humanistyczne* 63, č. 8 (2015): 125–145.

⁸¹ Ohledně obtíží interpretace této právní normy srov. Monika MENKE, „Udział świeckich w potestas regiminis Kościoła katolickiego,“ *Kościół i Prawo* 2, č. 2 [15] (2013): 105.

musí růst, já však se menšit“ (Jan 3,30) či naděje vyjádřená sv. Janem Evangelistou: „Blaze tomu, kdo předčítá slova tohoto prorocství, a blaze těm, kdo slyší a zachovávají, co je tu napsáno“ (Zj 1,3).

Shrneme-li provedenou analýzu, můžeme uvést následující závěry:

- Služba lektora je v církvi známa od jejího počátku a je spojena s úkolem četby Božího slova. Obecně je přijímáno, že od 3. století lektor patřil ke stavu duchovnímu, protože přijímal svěcení a byl uváděn mezi hierarchií. Součástí obřadu svěcení lektorátu ovšem nebylo vkládání rukou na kandidáta ze strany biskupa.

- Vlastním úkolem lektora je četba Písma svatého při liturgii nebo zpěv. Právo mu přiznávalo také jiné úkoly. Již od 5. a 6. století ovšem jeho úlohu postupně přebírali jiní duchovní tzv. vyšších svěcení: podjáhen, jáhen a kněz, proto od raného středověku již lektor neplnil sobě vlastní úkoly.

- Dlouhou dobu v církevní historii byl lektorát chápán jako stupeň ke kněžství.

- Druhý vatikánský koncil zdůraznil, že během vývoje církve se do liturgie dostaly prvky, které již aktuálně nedostatečně vyjadřují její přirozenost a cíl či vyžadují specifické přizpůsobení pro současnost (SC č. 62). Papež Pavel VI. proto upravil nižší svěcení a zrušil svěcení lektorátu, který zachoval jako službu.

- Právní regulace byla recipována do CIC/1983, kde je v kán. 230 rozlišena služba (*ministerium*) lektora ustanoveného natrvalo (*stabiliter*), kterým může být pouze muž, od výkonu této služby (*munera*) časově omezeným způsobem (*ex temporanea deputatione*) prostřednictvím všech laiků, mužů i žen.

The Ministry of Lector in the Universal Legislation of the Latin Church

Keywords: Minor Orders; Lector (Reader); Second Vatican Council; Pope Paul VI; Ministry; Be Admitted to the Ministries of Lector; Word of God; Liturgy

Abstract: Lectors were known in the Church from the its very beginning. They were included in the clerical state in the third century. Pope Caius listed them among the hierarchy of the Church. Pope Siricius later described the rules associated with stages and levels ascending to Holy Orders indicating that the lectorship is one of the routes towards priesthood. In terms of the liturgical aspect, these decisions were confirmed by the Roman-Germanic Pontifical of the tenth century which established the same structure of rite of the

lector's order as that of other minor orders. The lector ceased to be a minor order in 1972 under the *Ministeria quaedam* by Pope Paul VI. The Pope decided that a lector would be called a 'ministry' from then on. Although for men, it was not solely reserved for those candidates preparing for Holy Orders. The Pope's disposition was included in the 1983 Code of Canon Law. The lector's main task is the ministry of the Word of God during the liturgy.

Dr Anna Słowikowska
Adiunkt w Katedrze Kościelnego Prawa Publicznego
i Konstytucyjnego
Instytut Prawa Kanonicznego
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Al. Raławickie 14
20-950 Lublin, Polska
sanka@kul.pl